

MUZEUL DE ICOANE BIZANTINE DIN VENEȚIA

Ori de cîte ori se vorbește despre Venetia, oraș unic în lume prin apărarea sa — veche de peste 1500 de ani — în mijlocul unei lagune a Mării Adriatice, sunt menționate cîteva din zecile de muzeu, galerii, pinacoteci, edificii și monumente, din care nu lipesc: Palatul dogilor, Bazilica San Marco cu campaniul ei de aproape 100 m., Galeria Academiei, Muzeul civic Correr, Scala Grande Di San Rocco, Ca d'Oro, Ponte dei Sospiri, monumentul ecvestru al condotierului Bartolomeo Colleone din piața San Giovanni și Paolo etc.

Mai puțin cunoscut la Venetia este însă Muzeul de icoane bizantine din clădirea Institutului elenic de studii bizantine și postbizantine (înființat în 1951) din piața San Giorgio dei Greci. Deschis abia în 1959, el este însă un muzeu foarte interesant prin tematica lui. Aici sunt expuse aproape 80 de icoane — în depozit mai sunt încă 200 dar de valoare mai mică — care aparțin școlii cretană de picturi și iconarilor greci stabiliți în evul mediu la Venetia, mai ales după căderea Constantinopolului și imperiului bizantin sub stăpînire otomană. Dacă la acestea s-ar mai adăuga și cele existente în bazilica San Giorgio dei Greci din curtea Institutului elenic de studii bizantine și postbizantine, numărul acestor piese s-ar ridica la 350. Proveniente acestor valoroase obiecte de artă este diferită. Cele mai multe sunt donații ale refugiaților greci care, părăsind pămîntul natal după 1453, mai ales, și-au regăsit o nouă patrie în capitala Republiei Venetiene, fie ale membrilor coloniei grecesti locale, fie donații ale unor domni, boieri și negustori din Tările Române, sau rezultate ale comenziilor făcute în cursul secolelor pentru împodobirea interioară a bazeilicăi San Giorgio dei Greci.

Pînă în 1953 cînd au început lucrările de restaurare a acestor piese de mare valoare artistică, unice în lume, majoritatea lor se află depozitată într-o sală de la paternul vechi clădiri a Institutului. Lipită de condiții de conservare și păstrare, fără instalație electrică, întunecosă, umedă și cu o slabă seruire. Din această cauză, toate erau în stare deplină degradare, cu un strat opac format din praf, fum, murdărie și lustru care adesea impiedica să se mai vadă subiectul picturii. Pe lîngă aceasta, la multă din ele străul initial de ulei se scorobile, la altele placa de lemn și străul de ipsos crăpase, fapt care crea mari greutăți unor evenuale lucrări de restaurare. Totuși se poate observa de la prima vedere că era

Una din sălile Muzeului de icoane de la Institutul elenic de studii bizantine și postbizantine din Venetia.

vorbă de o colecție de icoane valoroase și că se impunea de îndată luarea unor măsuri pentru salvarea lor într-un loc nou, luminos, adecvat unor astfel de piese de artă.

Mai întîi s-au făcut amenajări în vechiul local, prin grija arhitectului Luigi Vietti, apoi au fost aduși, pentru inventariere și clasificare, specialisti din Grecia, cum ar fi prof. Manolis Chatzidakis, directorul Muzeului bizantin și al Muzeului Benati din Atena cit și pentru restaurarea lor cu ajutorul unor diplomiati ai Școlii de arte frumoase tot din Atena în persoana soților Kessaulis. Astfel, după patru ani de studii și cercetări, de lucrări mișăgoase și dificile care necesitau o aparatură și soluții speciale, întreaga colecție de icoane bizantine a fost salvată.

Majoritatea icoanelor provin din secolele XVI—XVIII. Totuși în muzeu se mai găsesc și cîteva piese din sec. XIV—XV, relieve ale epocii bizantine, cum ar fi de ex. *Cristos Pantocrator*, *Fecioara cu pruncul Încoronată de șanții și apostoli*, *Fecioara Eleusa*, ultima fiind dărâtă de Constantin Paleologul, care a avut strînsă legături cu unii domni ai Moldovei de la sfîrșitul sec. XVI și cu Zotos Trigaras, gineșele lui Petru Schiopul.

Icoanele din sec. XVI—XVIII prezintă unele particularități numeroase din tematică ci mai ales prin tehnica folosită la realizarea lor. Primul grup cu asemenea particularități datează din anii 1300—1570 și-l exemplifică cu următoarele piese: *Fecioara cu profeti*, *Nasorea lui Iisus*, *Adormirea Fecioarei etc.* Al doilea grup datează din anii 1571—1640 și reprezintă perioada de influență a iconografiei grecesti la Venetia; este vremea cînd începe să se rezinte, în pictura icoanelor, influența artei italiene. Piese din această perioadă aparțin unor iconari cu renume ca Mihail Damaskinos (*Fecioara Hodighitria*), Gh. Klotzas (*Jude-*

cata de Apoi), Emanoil Lambardos, Antonie Mitaras, Emanoil Tzannfarinis (*Adormirea Sf. Spiridon*), Ioan Kypros, Benedict Emporiaș etc. Lucrările din anii 1641—1700 sint operele unor iconari mai eclectic decît cei din perioada precedente. În operele lor, ca de ex. ale lui Emanoil Tzanes, Constantin Tzanes, Teodor Polakis, Filotei Scufas etc., influența primelor etape ale Renasterei venetiene este destul de puternică. Ultimul grup aparține sec. XVIII din perioada de decadere a iconografiei grecesti la Venetia, cînd și-au desfășurat aici activitatea Ioan Moscos, Partenie Kanghelaris, Gh. Kisolenas.

În afara acestor icoane grecesti, în muzeu se mai păstrează încă alte patru picturi pe lemn și pinză, care reprezintă arta venetiană din sec. XIV ca de ex. *Răstignirea pe cruce*, *Soborul preaferitorilor și înținătorilor cîteva manuscrise cu miniaturi*, *Alexandria*, scrisă în grecește în sec. XVI, având însă numeroase însemnări în limba arabă, un papirus de la Ravena din sec. VI.

Muzeul de icoane, ca și arhiva Institutului elenic de studii bizantine și postbizantine, prezintă un deosebit interes pentru unele momente din istoria tărîi noastre. Comunitatea grecăscă din Venetia a avut strînsă legături cu domnilor Tărîilor Române (Petru Schiopul, Nicolae Pătrascu, Matei Basarab), cu multi boieri și negustori care le-au oferit danii. În afara de unele însemnări prețioase pe manuscrisele din arhiva Institutului, mentionăm o inscripție edificatoare în limba greacă, pe icoana *Fecioarea Hodighitria* de la începutul sec. XVII: „1605 în diecțion 5 eu ion Nicolaie Pătrascu fiul lui Ioan Mihail voevod închin această icoană a precurătorul Fecioare și născătoare de Dumnezeu Maria, bisericii sfintului și birutitorului martir Gheorghe din acest vestit oraș Venetia în amintirea lui Vinelco”.

CONSTANTIN ȘERBAN